

Zdravljem do mira: doprinos Hrvatske novoj akademskoj disciplini

Dario Sambunjak

Croatian Medical Journal

„Zdravljem do mira“ (engl. Peace through Health – PtH) razmjerno je nova akademska disciplina koja istražuje na koji način zdravstvene intervencije mogu pridonijeti izgradnji i očuvanju mira. Sveučilište McMaster u Hamiltonu (Kanada), jedno od glavnih središta PtH-a u proteklih desetak godina, i britanski biomedicinski časopis Lancet organizirali su od 5. do 8. svibnja 2005. međunarodni kongres „Zdravljem do mira: učenje iz akcije“. Na poziv organizatora, sudjelovao sam na kongresu kako bih s međunarodnim stručnjacima podijelio iskustva Croatian Medical Journala (CMJ) i naše spoznaje o ulozi medicinske i znanstvene zajednice u promicanju mira.

Od Hladnoga rata do krvoprolića na Balkanu

Začetci ideje „Zdravljem do mira“ sežu u vrijeme Hladnoga rata, kada su liječnici diljem svijeta prepoznali svoju odgovornost za sprječavanje globalnog razaranja. U to vrijeme osnovano je nekoliko značajnih međunarodnih udruženja: Liječnici za društvenu odgovornost (Physicians for Social Responsibility), Liječnici za ljudska prava (Physicians for Human Rights) i Međunarodni liječnici za sprječavanje nuklearnog rata (International Physicians for Prevention of Nuclear War). Na akademskoj razini, koncept „Zdravljem do mira“ prvi je put uobličen 1990-tih godina, nakon Prvoga zaljevskog rata i krvoprolića na Balkanu.

Doprinos Croatian Medical Journala

Značajan doprinos razvoju nove discipline dao je CMJ, objavljujući znanstvena izvješća o razaranjima i žrtvama rata, reorganizaciji zdravstva u ratnim uvjetima, te iskustvima liječnika u humanitarnom i mirotvornom djelovanju. Na stranicama CMJ-a našle su se i teorijske rasprave o ulozi medicine, a osobito javnoga zdravstva, u promicanju mira i sprječavanju rata. Osnovan u vrijeme najžešćih ratnih sukoba u Hrvatskoj, CMJ je imao vrlo jake razloge da aktivno zagovara ideju „Zdravljem do mira“. Objavljivanjem relevantnih članaka, ali i vlastitim znanstveno-istraživačkim i edukacijskim radom, uredništvo CMJ-a postalo je važnim sudionikom u stvaranju nove akademske discipline. U prilog tome govori i činjenica da je norveško Sveučilište Tromsø u obvezatnu literaturu novoosnovanog poslijediplomskog kolegija „Mir, zdravlje i medicinska djelatnost“, prvog takve vrste u svijetu, uvrstilo čak sedam članaka iz CMJ-a.

Projekti u Hrvatskoj

Iako je ideja „Zdravljem do mira“ u akademskom svijetu razmjerno nova, u Hrvatskoj je ona naišla na plodno tlo. Na kongresu je predstavljeno nekoliko međunarodnih projekata i inicijativa koji su se proteklih godina provodili, ili se još uvijek provode, u našoj zemlji.

Dr. Paula Gutlove iz Instituta za istraživanje resursa i sigurnosti u Cambridgeu (SAD) opisala je rad Medicinske mreže za društvenu obnovu u bivšoj Jugoslaviji. Riječ je o inicijativi koja je iskoristila zajednički javnozdravstveni interes kako bi potaknula susrete sukobljenih strana, provela odgovarajuću izobrazbu i uključila zdravstvene djelatnike u prevladavanje sukoba i psihosocijalnu obnovu. U okviru te mreže pokrenuti su programi društvene integracije, različite dragovoljne akcije, a održano je i nekoliko konferencija.

Dr. Charles D. Tauber, voditelj misije nizozemske Koalicije za rad sa psihotraumom i mirom, već pet godina vodi program psihološke pomoći bivšim vojnicima u istočnoj Slavoniji. Prema njegovim iskustvima, psihosocijalni oporavak stanovništva vrlo je spor, a otežava ga nedostatak kvalificiranih psihoterapeuta u područjima koja su bila najteže pogođena ratom. Kako bi ublažila taj problem, Koalicija djeluje na tri razine – vođenjem tjednih terapijskih skupina, individualnim savjetovanjem i izobrazbom bivših vojnika u vođenju terapijskih skupina.

Razvoj istraživanja

Osobitu pozornost sudionici kongresa posvetili su pitanju istraživanja u novoj akademskoj disciplini. Metodologija i istraživačke tehnike koje su uobičajene u medicini ne mogu se neposredno primijeniti u vrjednovanju intervencija vezanih uz „Zdravljem do mira“. Riječ je o izrazito multidisciplinarnoj ideji

koja probija granice medicine i javnoga zdravstva, te zadire duboko u područje političkog, socijalnog i humanitarnog rada. Jedan od prvih pokušaja vrjednovanja terapijske intervencije „Zdravljem do mira“ izveden je krajem 1990-tih u hrvatskim školama, u okviru projekta ostvarenog u suradnji sa Sveučilištem McMaster. Cilj projekta bio je ublažavanje posljedica psihičke traume, promicanje nenasilnog rješavanja sukoba, mirnog suživota, ljudskih prava i etničke tolerancije među djecom koja su bila pogođena ratom u Hrvatskoj. S tom svrhom osmišljen je i proveden poseban dio školskog programa. U projektu je sudjelovalo 250 učenika četvrtih i petih razreda, podijeljenih u intervencijsku i dvije kontrolne skupine. Ispitivanje prije i poslije intervencije pokazalo je malo, ali značajno smanjenje etničke netrpeljivosti i simptoma post-traumatskog stresa u pokusnoj skupini. Kasnijim ispitivanjem potvrđeno je da se taj učinak zadržao i godinu dana nakon intervencije. Školski program razvijen tijekom pilot-projekta ubrzo je prihvaćen i u drugim školama, ne samo u Hrvatskoj nego i u ostalim zemljama ove regije.

Nove inicijative

Na kongresu 'Zdravljem do mira' održanom u Hamiltonu (Kanada), okupili su se zdravstveni djelatnici s iskustvom rada u ratnim područjima, studenti medicine koji zagovaraju zabranu nuklearnog oružja, urednici medicinskih časopisa, specijalisti javnoga zdravstva, zdravstvene politike i mirovnih studija, te mnogi drugi stručnjaci i aktivisti. Tako raznolik sastav sudionika omogućio je vrlo bogatu razmjenu ideja i iskustava. Neformalni susreti i razgovori bili su osobito dobra prilika za osmišljavanje novih oblika suradnje. Jedna od takvih inicijativa jest i „Partnerstvo Zdravljem do mira“ (Peace Through Health Associates), koje će putem internetskih stranica povezati sve zainteresirane, te stvoriti prostor za raspravu i edukaciju. Planira se i osnivanje elektronskog časopisa posvećenog istraživanjima u području „Zdravljem do mira“, a Croatian Medical Journal pozvan je da svojim znanjem i iskustvom pomogne razvoju tog časopisa.

Odgovornost liječnika

Sve više liječnika u svijetu prepoznaje svoju ulogu u promicanju mira među ljudima i zajednicama. Teorijski koncepti vezani uz inicijativu „Zdravljem do mira“ posljednjih se godina produbljuju, a praktične akcije i intervencije postaju sve brojnije. Proživjevši tragično iskustvo rata početkom 1990-tih godina, hrvatski su liječnici stekli vještine i spoznaje koje bi i drugdje u svijetu mogle pomoći u sprječavanju nasilja i ublažavanju njegovih posljedica. U Croatian Medical Journalu i drugim međunarodnim znanstvenim časopisima objavljeno je više stotina radova o različitim medicinskim i zdravstvenim aspektima rata na prostoru bivše Jugoslavije. Posla, međutim, ima još mnogo. Posljedice rata u našoj su zemlji još uvijek bolno prisutne, a mir u regiji i dalje je nestabilan. Liječnici stoga imaju odgovornost da djeluju na prevenciji rata – jednog od najvećih čimbenika rizika za zdravlje, te promicanju mira – temeljnog preduvjeta za zdrav život ljudi.

Linkovi:

Kongres „Zdravljem do mira: učenje iz akcije“ na Sveučilištu McMaster
<http://www.humanities.mcmaster.ca/~hlthpeac/>

Croatian Medical Journal
www.cmj.hr

Koalicija za rad sa psihotraumom i mirom
www.cwwpp.org

Međunarodni liječnici za sprječavanje nuklearnoga rata
www.ipnw.org

Zdravlje kao most do mira (Svjetska zdravstvena organizacija)
<http://www.who.int/hac/en/>